

”Hej Kattegatt! Vem är du och hur mår du?”

Spännande fakta om Kattegatt och några av de djur och växter man hittar i havet.

Havet vid den svenska västkusten kallas Västerhavet. Det består av två delar, Skagerrak och Kattegatt. Kattegatt heter havet utanför Halmstad. På västkusten är vattnet mycket saltare än i Östersjön och havet här är mycket artrikt med många olika fiskar, sjöstjärnor och alger.

I havet lever exempelvis torsk, sill, skarpsill, kolja, makrill, vitling, gråsej, ål och olika plattfiskar. Många av fiskarna är goda och fiskas i stor mängd som matfisk. Vissa sätt att fiska innebär att man tar upp mer fisk än havet klarar. Ett exempel på en fiskemetod som är mindre bra är bottentrålning. Bottentrålning innebär att man ”dammsuger” upp alla fiskar som är i närheten, även sådant vi inte äter. I havet blir det mindre fisk och andra djur kvar.

Ett annat hot är att mängden skräp i havet ökar hela tiden. Framför allt är det plast som vi människor slänger som hamnar i våra vatten. Plasten bryts inte ner utan delas med tiden i små, små bitar. Till sist är bitarna så små att man inte kan se dem men fiskar och andra djur i havet kan då få plasten i sig och bli skadade av det.

Visste du att?

8 av 10 platsaker som hittas i havet har med mat eller dryck att göra.

Så snälla, ta med dig allt skräp från stranden när du går hem och ser du någon annans skräp, tänk på att du gör en god gärning om du tar upp det.

Djur och växter i havet

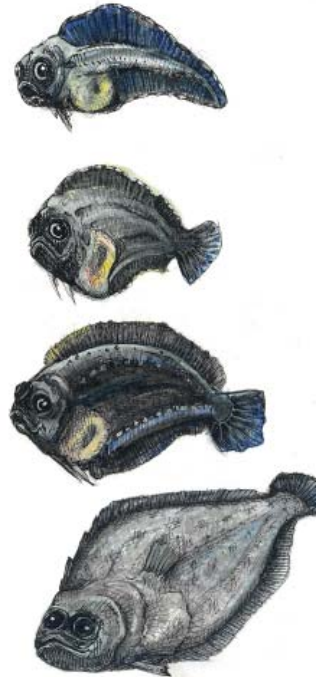
Plattfiskar tillbringar större delen av dagen liggandes i sanden. För att inte synas kamouflerar de sig genom att ändra färg så de liknar underlaget.

När ynglen är 1-2 månader gamla börjar det ena ögat att vandra upp över huvudet och över till den andra sidan. Samtidigt börjar fisken simma med ena sidan nedåt.

Torsken kan bli en riktig baddare!

Den kan leva i 40 år, bli 1,5 m lång och väga 50 kg. Ungefär lika stor som din lärare kanske?

Oftast hinner den inte bli så gammal för tyvärr har det fiskats för mycket torsk i Kattegatt, så just nu finns det inte så många torsk utaför vår kust. Därför är det förbjudet för yrkesfiskare att fiska efter torsk och så har det varit sedan 2012. Förhoppningsvis kan torsken få lite lugn och ro så den kan komma tillbaka om ett par år. För det är ju gott med torsk, eller hur?

Karragenalg-havets förtjockningsmedel

Karragenalgen är en rödalga som växer på klippor och stenar. Färgen är normalt mörkröd men kan blekna av solljuset till ljusgul eller grön i topparna.

I karragenalgens cellväggar finns ett kemiskt ämne, karragenan, som används som förtjockningsmedel i livsmedel och har tillsatsnumret E 407. Det används även som emulgeringsämne i färg, kosmetika och läkemedel.

Lustiga matvanor

Havstulpaner ligger på rygg i sitt kalkskal och sparkar maten in i munnen. Med sina fjäderlika ben fångar den föda som finns i vattnet. Födan kan bestå av små hoppkräftor eller alger.

Havstulpanerna kom till Europa med skepp som korsade Atlanten på 1600-talet.

Sjöstjärnor äter blåmusslor genom att omfamna och hålla fast musslan med sugfötter. Sedan använder den en arm för att bända upp skalet och vänder sin mage ut och in för att kunna äta upp musslans innanmäte.

Blåmussla

En fullvuxen blåmussla kan pumpa upp till 9 liter vatten i timmen! Den pumpar vattnet genom gärlarna som tar upp syre och filtrerar födopartiklar.

Vid anläggning av blåmusselodling är det viktigt att området är skyddat från vågor och kraftiga strömmar. Odlingen ska också vara i en miljö fri från giftiga föroreningar eftersom musslorna lätt tar upp gifterna via filtrering av vattnet.

Odlingarna kan ge positiva effekter på vattenmiljön. Blåmusslor äter plankton och binder därmed mycket näringsämnen. När musslorna skördas tas näringsämnena upp från havet.

Musslor och snäckor börjar sina liv som frisimmande larver men övergår sedan till att vara bottenlevande djur. Musslor har till skillnad från snäckor två skal, men det visste du kanske redan?

Musslor är sjöstjärnans favoritmat. Men det gäller att se upp! Musslan är stark och kan knipsa av en arm. Som tur är kan sjöstjärnans armar växa ut igen genom något som kallas regenerering.

Sandbotten = Öken?

Nej, men det gäller att kamouflera sig väl eller gräva ner sig i sanden!

Sandmasken ligger nedgrävd i sanden i ett U-format rör. I den ena ändan slukar masken sand och i den andra ändan bajsar den ut sandkorvar.

Livet i tången – en ruskig historia

Blåstångsruskorna skapar stora undervattensskogar som är hem för många olika djur. Flytblåsorna på tången håller algen uppe så den kommer närmare solljuset.

Tångloppan är ett litet kräftdjur som kan finnas i hundratals på en tångruska. Den är en mycket populär och viktig fiskföda.

Tångräkan kan lätt kännas igen på sina randiga "fotbollsstrumpor" i blått och gult.

Ålen snart rökt?

Den europeiska **ålen** kläcks i Sargassohavet och flyter med Golfströmmen till Europa, vilket tar ca 3 år! Ynglet växer till glasål och vandrar upp i åar och bäckar. Efter 12-20 år är den stor nog för den 700 mil långa resan tillbaka.

Mystiken kring ålens fortplantning gör att man ännu inte lyckats odla fram ål, trots forskning för hundratals miljoner kronor.

Antalet glasålar som kommer till Europa har minskat med 99 % på knappt 60 år. Många vuxna ålar dör i vattenkraftverk eller hamnar på julbordet på sin väg tillbaka till havet.

Kamouflerade krabater

Strandkrabban lever både bland tång, stenar och i sand. För att smälta in i omgivningen kan olika krabbor ha olika färg och mönster. De rör sig i sidled och när de blir trötta i de benen som går först vänder krabban sig så motsatt sida får jobba. Strandkrabban är en vanlig krabbat. Titta in mellan stenar och under alger, där gömmer den sig gärna.

Simkrabban gör som den heter och springer inte på botten som strandkrabban. Den simmar med hjälp av små paddlar som sitter på det bakre benparet. Den är annars mycket lik strandkrabban men kan bli något större.

Öronmaneten är vår vanligaste och vänligaste manet, den är helt ofarlig för oss människor. De fyra lila "öronen" är egentligen inga öron utan manetens könsorgan. Maneter äter djurplankton, exempelvis mussel- och manetlarver.

Håll utkik efter den vackra **brännmaneten** men håll dig på avstånd. Brännmanetens tentakler kan bli 10 m långa och är fulla med nässelceller som bränns. Vinäger sägs kunna lindra smärtan om du kommit i kontakt med dem.

Lärarhandledningen "Hur mår havet" åk 4-6, har tagits fram som en del i LONA-projektet Snorkelled i Svärjarehålan.

Projektet har finansierats med statliga naturvårdsmedel och har genomförts som ett samarbete mellan Halmstad Naturskyddsförening, Halmstads kommun och Halmstad Dykarskola.

Illustrationerna har Emelie Andersen och Frida Nettelblatt gjort.

